

HED ESELSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 12

25. septbr. 1963

Maskinel rensning
af drænledninger

Landvinding
og mosekultur

Hedeselskabets
regnskab
1962—63

Det gælder om
at indrette sig

84. årg.

Oplag: 18,600

- det er den, der kan det hele!

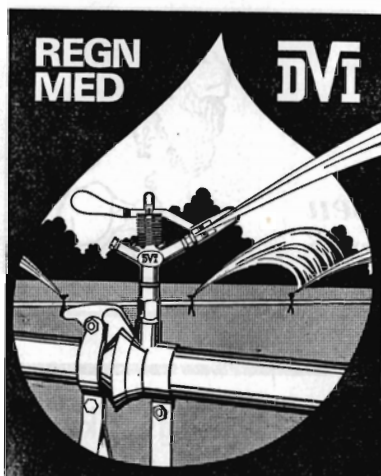
Med PM 12 er De sikret en virkelig moderne og effektiv universalgravemaskine, idet den både kan leveres med slæbeskovl, grab, højdeske, dybdeske og kombineret højde- og dybdeske. PM 12 er let at manøvrere, og larveføddernes bæreeareal er så stort, at maskinen kan arbejde selv på ret blød bund. Står De for at skulle købe gravemaskine, gør De klogt i først at se, hvad PM 12 kan præstere.

**FORLANG TILBUD
OG PROSPEKT**

**PEDERSHAAB
MASKINFABRIK A/S**

Brønderslev, tlf. (0881) 450
Aalborg, tlf. (081) 2 74 55
Aarhus, tlf. (061) 3 14 00
Kbhv., Herlev, tlf. (01) 94 70 66

VANDINGSANLÆG

Ønsker De?

- Gennemført kvalitet
- Lette og stærke rør
- De hurtige og robuste koblinger
- Sprinklere der vander jævnt
- Sagkyndig og reel projektering
- Anlæg, hvortil reservedele hurtigt kan skaffes,
- fordi det er dansk arbejde —

henvend Dem
om brochure
og tilbud

DANSK VANDINGS INDUSTRI

Snoghøj pr. Fredericia Danmark tlf. (0431) Eritso 211

Omhyggeligt behandlede **skovplanter**

Danplanex

Planteskoler A/S · Rødøkro · Tlf. (046) 62933*

i værdifulde provenienser

FIONA MUFFEKIT

*gør arbejdet
lettere
og muffen
tættere*

FÅS HOS
TØMMERHANDLERE,
BYGNINGSMATERIALE-
FORRETNINGER,
SAMT STØRRE
BETONVAREFABRIKER

SVENDBORG TAGPAPFABRIK . TELEFON 66

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby Telf. 2 10 55 (kalden. 0 81)

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Renseanlægget "Ringtanken" (Dansk patent nr. 59820)

Nivaagaard Teglværk

Nivaa telefon nr 9

Drænrør
Mursten
Teglblokke
Tentordæk

Fagfolk vælger

RIMAS
Grøftegraver

Dansk arbejde
kvalitet
kapacitet

RIMAS-SERVICE
— en helgardering

**RINGSTED JERNSTØBERI
OG MASKINFABRIK A/S**
Tlf. Ringsted (036 15) 1848

Salgsinspektører:

N. Stadsgaard-Thomsen, Tlf. Yding 7
Gottlieb Larsen, Tlf. Haderslev 2 5017
Gregers Nielsen, Tlf. Ringsted 1592
E. Lehn, Tlf. Glumse 386

Frøavlscenret

HUNSBALLE

Telf. Holstebro (0741) 533

Frøavl og frøhandel

AARHUUS PRIVATBANK Stiftet 1871 ÅRHUS KØBENHAVN

LØVE GARN

Aktieselskabet Holger Petersen

Købmagergade

København K

Skovskolen i Nødebo Skovarbejderkursus 1963.

Fra 16/9 til 12/10 63 alm. skovarbejderkursus
" 21/10 " 16/11 63 " " (spec. nåletræ)
" 25/11 " 21/13 63 " " "

Ansøgningsskema og yderligere oplysninger fås ved henvendelse til I. J. Nissen, Skovskolen i Nødebo pr. Fredensborg telf. 1343.

Bøger:

Håndredskaber til skovarbejde v/G. Bergsten og I. Nissen	4,00 kr.
Arbejdstekniske råd og vink v/G. Bergsten	3,00 -
Motorsavens brug og vedligeholdelse v/I. Nissen	2,00 -
Regnskabsbog for motorsave	1,50 -

Ved forudbetaling pr. giro 72403 tilsendes bøgerne portofrit.

A/s Plantningsselskabet Sønderjylland

afholder ordinær generalforsamling mandag d. 30. september 1963 kl. 11,30 på Hotel Tønderhus i Tønder. Dagsorden efter lovene.

Bestyrelsen

A/s Københavns Plantageselskab

afholder ordinær generalforsamling mandag d. 30. sept. kl. 16 i Københavns Handelstands klubs lokaler (Tietgensalen), V. Farimagsgade 17a, Kbhv. Indgang gennem restauranten. Dagsorden iflg. vedtægternes § 6.

Bestyrelsen.

FRØCONTORET
KOLDING

Telf. 4344
FRØAVL
FRØHANDEL

DANMARKS BILLIGSTE VOGN I SIN KLASSE

MOSKVITCH 407

1360 ccm - 45 hk topventilet - 5 personers vogn - Stor frihøjde

PÅ GADEN: **Kr. 12.900**

1. KLS SERVICE

ALT I RESERVEDELE

JØRGEN PEDERSEN & SØN

TELEFON VIBORG 1600

AEROLIT
DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 12

25. sept. 1963

84. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer bedes sendt til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg. Annoncepris 60 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 5 kr. eller en gang for alle mindst 100 kr. Redaktør: H a r. S k o d s h ø j. Redaktionsudvalg: Afdelingschef, skovrider B. Steenstrup (formand), overingeniør N. Venov og distriktsbestyrer J. Alsted. Carlo Mortensens Bogtrykkeri, Viborg

Indhold: Maskinel rensning af drænledninger. — Landvinding og mosekultur. — Hedeselskabets regnskab 1962—63. — Det gælder om at indrette sig.

Forsiden: Augustbillede 1963 fra Københavnerheden syd for Ikast, hvor der for 3 år siden var over 1000 tdr. ld. ubrudt hede. Både i 1962 og i 1963 har der været meget fine afgrøder på arealerne, som A/S Jydsk Landvinding har opdyrket og senere afstået til direktør A. W. Nielsen. Billedet er hentet fra den tværgående, nyanlagte vej gennem arealerne. Der er her plantet elm som allétræer, og de synes at have slået godt an. Der er udplantet ca. 1300 3 meter høje planter langs de nye veje.

Maskinel rensning af drænledninger

Af K. Sandahl Skov.

I 1961 indkøbte Hedeselskabet en hollandsk maskine af helt ny konstruktion til rensning af drænledninger. Der er siden indkøbt yderligere 3 maskiner af samme type.

Disse 4 rensningsanlæg har nu rensset mere end 1 million meter drænledning i alle egne af landet.

I en artikel i Hedeselskabets Funktionærblad fra 1. august 1963 er der gjort rede for de indhøstede erfaringer ved denne rensning med højtryksmaskiner. Endvidere er der givet en beskrivelse af den måde, det praktiske rensningsarbejde er tilrettelagt på, og endelig er der angivet nogle foreløbige retningslinier for projektering af drænanlæg på arealer med risiko for okkerudfældninger.

Det følgende uddrag omfatter dels afsnittet om rensningsarbejdets tilrettelægning og dels omtalen af de rensningsopgaver, maskinerne hidtil er blevet stillet overfor.

Renseanlæggets betjening. Med hvert anlæg følger et fast mandskab, bestående af en traktorfører, der forestår det daglige arbejde, og en medhjælper.

Endvidere må rekvirenten stille fornødent mandskab til rådighed til afdækning af dræn o. s. v.

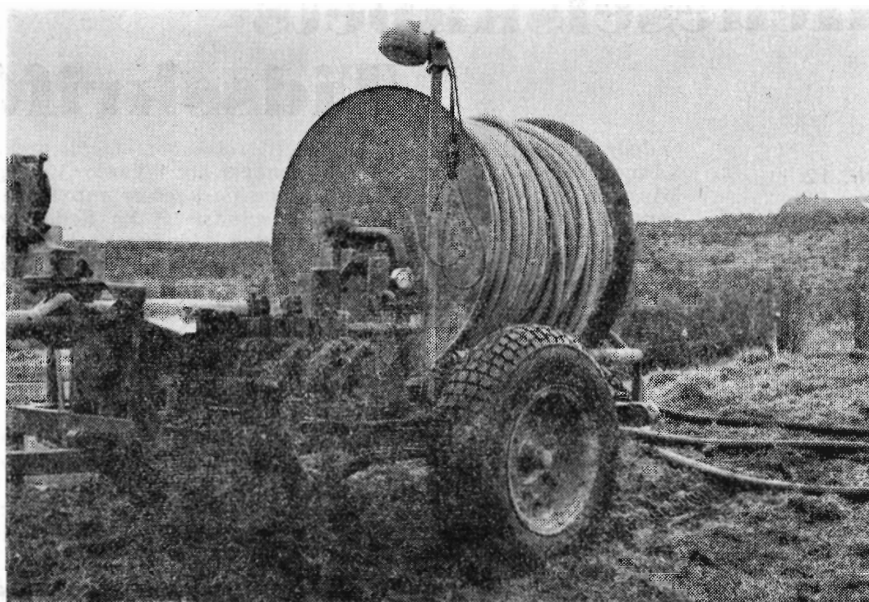

Fig. 1. Rensemaskinen med højtrykspumpe og tromle

Rensearbejdets tilrettelæggelse. De fire maskiner anvendes på den måde, at private landmænd, landvindingslag, offentlige myndigheder og andre, der ønsker foretaget rensning af dræn- eller kloakledninger, fremsender anmodning enten til de stedlige kontorer under Mose- og engafdelingen eller direkte til Dræntekniske Undersøgelser i Viborg. Anmodningen skal være ledsaget af nærmere oplysninger om opgavens art, arealstørrelse o. s. v.

Maskinerne er udstationeret i hver sit område, og de kører efter planer, der giver den bedste og mest økonomiske udnyttelse af materiellet. Ved udarbejdelse af køreplanerne lægges ruterne således, at anmodningerne så vidt muligt ekspederes i den rækkefølge, de er indgået. Forudsætningen for en lav pris for rensningsarbejdet er en effektiv udnyttelse af maskinerne over størstedelen af året. Dette indebærer, at anmodninger om rensning i reglen ikke kan ekspederes med kort varsel. En hurtig ekspedition vil i givet fald kræve en stor maskinpark, en kortere udnyttelsesperiode og derfor en væsentlig større pris for arbejdet.

Prisen for rensningsarbejdet. Under forudsætning af, at maskinerne følger de fastlagte ruter, betaler rekvirenterne ikke særskilt for transporten af de selvkørende anlæg. Prisen for rensning af drænsystemer beregnes på grundlag af anvendt arbejdstid og præsteret arbejdsydelse i løb. meter rensed ledning. En sådan kombineret prisansættelse har vist sig fordelagtig for begge parter.

Fig. 2. Under stort tryk presses vandet ud gennem strålespidsens udboringer.

Maskinernes arbejdspræstationer varierer i høj grad efter forholdene. I gennemsnit ligger den enkelte maskines arbejdsydelse på omkring 1500 løb. meter rensset dræn pr. normal arbejdsdag.

Den samlede meter-pris har i 1962 varieret mellem 20 og 50 øre med et gennemsnit på 32 øre pr. løb. meter rensset ledning.

For specielle rensningsopgaver, f. eks. rensning af kloakledninger, beregnes prisen alene på grundlag af anvendt arbejdstid.

Priserne er ansat lavest muligt og forudsætter den mindst mulige vejtransport og den bedst mulige udnyttelse af materiellet. Fra Hedeselskabets side betragtes dette rensarbejde som en service overfor landmændene.

Det praktiske rensarbejde er tilrettelagt således, at traktorføreren mindst 3 dage før meddeler rekvirenten, hvornår arbejdet kan påbegyndes. Samtidig giver han de nødvendige instruktioner med hensyn til opgravning, eventuel udkørsel af halm til pakning o. s. v. samt sikrer sig, at rekvirenten har et brugbart arbejdskort over dræn-anlægget. I områder med fiskeriinteresser skal traktorføreren endvidere træffe aftale med rekvirenten om varsel til nedenfor liggende dambrugere om rensningsarbejdet.

For traktorføreren kan det ofte være vanskeligt at overholde en allerede indgået aftale. Vurderingen af de arbejdsopgaver, der skal

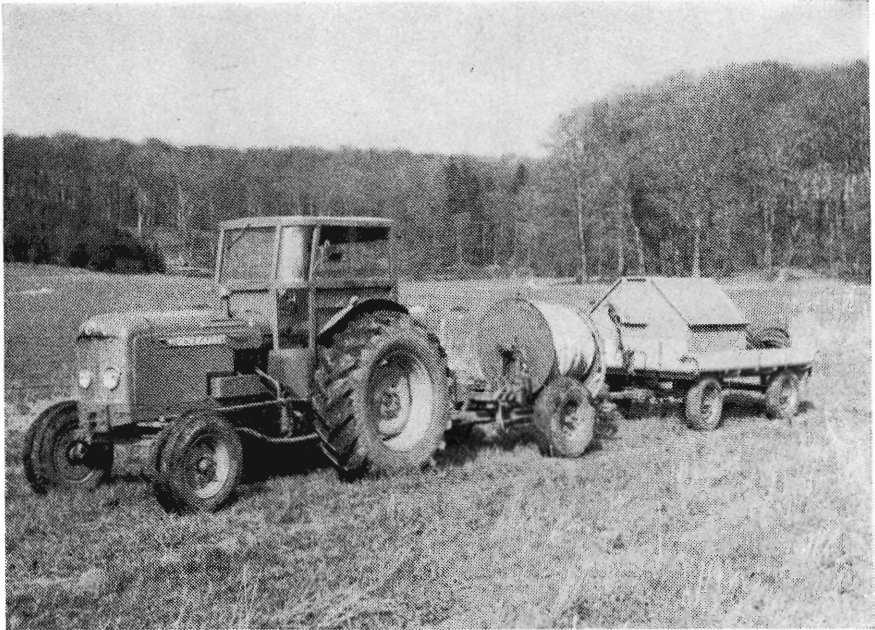

Fig. 3. Et komplet rensedstyr består af kolonne på tre køretøjer.

gennemføres, inden den nye opgave kan påbegyndes, kan f. eks. være for optimistisk, eller der kan indtræffe uheld, der forsinker arbejdet. I nogle tilfælde kan kravet om de 3 dages forvarsling derfor ikke overholdes; i andre tilfælde må traktorføreren meddele rekvirenten, at rensningen vil blive foretaget på et senere tidspunkt end først aftalt. Rekvirenterne stiller sig i reglen meget forstående overfor disse vanskeligheder med at kunne træffe helt nøjagtige tidsaftaler.

Forberedelse af det praktiske rensningsarbejde. Når maskinen ankommer til arbejdspladsen, skal de nødvendige forberedelser være truffet, således at rensningen straks kan påbegyndes. Ledningerne skal være lokaliserede og afmærkede, og der skal være gravet op til rørene på de steder, hvorfra rensningen skal foretages. Det vil for sidedrænene sige ved tilkoblingen til hovedledningen eller måske i et par meters afstand fra denne ledning, således at der er muligheder for at opsamle sand og andre urenheder, inden materialet føres ind i hovedledningen. På hovedledningerne skal der graves ned til brønde og skarpe knæk. Endvidere må ledningen afdækkes for hver 150 à 200 meter, der er den maksimale renselængde pr. opstilling. Rensningen foretages altid mod strømmen, og kun i undtagelsestilfælde er det muligt og forsvarligt at rense ledningslængder på mere end 200 meter — ved fra den ene ende at rense mod og fra den anden ende med strømmen.

For arbejdets økonomi er det selvsagt af stor betydning, at rensningen kan foretages kontinuerligt — kun afbrudt af de nødvendige flytninger fra ledning til ledning.

Under rensning af specielt ældre anlæg vil det ofte være fordelagtigt, at der er øvet dræningsmandskab på arbejdspladsen, således at reparationer af ledningsnettet kan foretages i direkte tilslutning til rensningsarbejdet.

Rensemaskinens vandforsyning. På en del arealer kan det være vanskeligt at fremskaffe de nødvendige vandmængder til rensningen. Som tidligere nævnt skal der anvendes fra 100 til 150 l vand pr. minut afhængig af maskintypen. På selve resemaskinen er der en ca. 10 m lang sugeslange, og hvor der foretages rensninger langs åbne vandløb, kan maskinen altså selv pumpe vandet op.

Ved rensning af lange ledninger og drænsystemer er det derimod nødvendigt at føre vand ud til resemaskinen. Hvert resem anlæg er til dette formål udstyret med en motorpumpe og mindst 300 meter vandslange. Pumpen anbringes ved et vandløb eller en brønd med nogenlunde rent vand, og herfra føres vandet gennem slangen ud til resemaskinen. I nogle tilfælde kan der ikke inden for denne afstand fremskaffes de nødvendige vandmængder. I så fald vil det være nødvendigt at leje eller låne ekstra slangemateriel, f. eks. ledninger fra vandingsanlæg.

I en del tilfælde er problemet med vandforsyning løst ved, at to vogne med hver en 1500 eller 2000 liter tønne kører i pendulfart mellem reservoir og resemaskine. Rigtigt organiseret kræver en sådan vandforsyning ikke nogen større arbejdsindsats, og for rekvirenten kan det i øvrigt være en økonomisk fordelagtig løsning.

Arbejdsopgørelse. Når rensningsarbejdet er afsluttet, udfærdiger traktorføreren en arbejdsopgørelse over antal anvendte arbejdstimer og antal løb. meter rensset dræn. Inden arbejdspladsen forlades underskrives opgørelsen af rekvirenten, der samtidig får udleveret en kopi.

Senere vil der fra Mose- og engafdelingens hovedkontor blive tilstillet rekvirenten en opgørelse over bekostningen ved rensningsarbejdet.

Rensearbejdets omfang og kvalitet. I de forløbne to år er der gennemført rensninger hos omkring 500 rekvirenter, og arbejdets omfang har i de enkelte sager varieret mellem nogle få og 30.000 meter rensset drænledning.

Sammenlignes rensudgiften med prisen for omlægning, andrager den kun ca. 15 % af sidstnævnte pris. Dette er baggrunden for

maskinernes succes, og endnu er der ikke modtaget klager over rensarbejdets kvalitet.

Der er foretaget en række undersøgelser af drænanlæg før og efter rensningen. Bortset fra et par tilfælde, hvor rør af fin kvalitet lå i et så fast spænd, at der faktisk ikke fandtes stødfugeåbninger, har undersøgelserne vist, at der var udført et fuldt tilfredsstillende rensarbejde, der kan sidestilles med en omlægning.

Rensningens holdbarhed. Der er endnu ikke indsamlet så mange erfaringer, at det er muligt at udtale sig om, hvorlænge rensvirkningen i det enkelte tilfælde vil holde sig. På nogle arealer må rensningen betragtes som en éngangsforanstaltning, medens det på andre arealer sikkert vil være fordelagtigt at rense hvert eller hverandet år.

Der har været ønsker fremme om at få lavet en ordning med et rensnings-abonnement, således at der foretoges regelmæssig rensning f. eks. hverandet år og til en favørpris. Der er meget, der taler for en sådan ordning; men foreløbig må der indsamles mere sikre oplysninger om behovet for regelmæssige rensninger.

Rensning af sandfyldte drænledninger. Maskinerne er bygget til at rense okker- og slamfyldte ledninger, men i mange egne af landet er der endvidere et behov for rensning af mere eller mindre sandfyldte ledninger.

Mandskabet på rensmaskinerne er instrueret om at gøre rekvisiterne opmærksom på, at rensning af sandfyldte dræn kan være ret tidskrævende og at der vil være en risiko for, at såkaldte utætte ledninger igen fyldes med sand efter kort tids forløb. Hvis drænledninger i finsandslag ikke er pakket omhyggeligt, må en omlægning i reglen anbefales.

Er sandindtrængningen derimod foregået lokalt, enten ved at enkelte rør er brudt sammen eller ved sandnedskylning i en brønd, kan der være god grund til at forsøge en rensning. Erfaringerne viser, at maskinerne kan rense sandfyldte ledninger med en rørdiameter på indtil 10 cm. Der er dog også med held foretaget rensninger af endnu større ledninger, men ved sådanne rensninger må afstanden mellem opgravningerne reduceres og afpasses efter forholdene i hvert enkelt tilfælde.

Det er umuligt på forhånd at foretage en sikker vurdering af mulighederne for en effektiv rensning af sandfyldte dræn. En sådan rensning vil derfor ofte have karakter af et forsøg.

Rensning af rodfyldte ledninger. Ikke helt sjældent stilles rensmaskinerne overfor den opgave at rense ledninger, der er tilstoppede med planterødder. Hvis rodmassen består af fine rødder, kan opgaven

Atkinson's

KALK- & KUNSTGØDNING- SPREDER

SPREDALL MK V

TIL ALLE MATERIALER SOM:

**KALK - KUNSTGØDNING - SALT -
SLAGGER - GRUS - KRIDT - GIPS etc.
I TØR, VÅD ELLER KLUMPET STAND**

LASTEEVNE: 2 tons - ca. 2 m³
SPREDEBREDDE: Fra 6,1 til 7,6 meter
KAPACITET: Fra 50 kilo til 9880 kilo pr. ha.

Forlang brochure og pris!

LINDINGER TRADING CO. A/S

RØDOVREVEJ 239

KØBENHAVN . VANLØSE

TELEFON (01) 70 34 56

1/3 HERNING MOTORCOMPAGNI

AUTORISERET

FORHANDLER

Telefon 642 - 643 - 649

AUTOMOBILER og TRAKTORER

Afdeling i Brande: Telefon 642 — Afdeling i Silkeborg: Telefon 3053

ALT I CEMENT **VARER**

Vi kan levere rør i alle
sædvanlige størrelser efter
ingeniør- og tegner.
Hurtig levering — reel
betjening.

**NORDBORGBORGEN
CEMENTSTØBERI**
• Telefon 71 •

Hammerum Herreds Spare- og Laanekasse

Telf. Herning (071 1) 3733 (fl. lin.)

Kontortid:
Mandag-Torsdag 10-12,30 og 14-17
Fredag tillige 18,30-19,30
Lørdag 10-12,30

Hjortsø Planteskole

Tlf. Viskinge (03493) 20 Svebølle

har siden 1896 **SKOV
HAVE og
MARK**
leveret planter til

Forlang tilbud

HANDELSBANKEN i Viborg

Filial af
Aktieselskabet
Københavns
Handelsbank

Kontor i **KARUP** og
KØLVRAA

J. C. Halvorsen & Sønner

Kroghsgades Cementstøberi

Kontor: Nordborggade 57,
Aarhus telefon 45999

Fabrik: Lystrupvej 60, Risskov
telefon 773 19

Træplanter til Have- og Kirkegaard
Mark og Skov
Plænegræs

LOMBORGS PLANTESKOLE
GRANHØJ v. AALBORG

TLF. 2 01 01 TLF. 3 40 40

Stort, farveillustreret
katalog
sendes gratis
på forlangende

Røde drænrør

fra 2"—12" have altid på lager

Forlang tilbud

„**SOFIENLUND**“
TEGLVÆRK

Telefon Ulstrup (0621) 10

Kaas Briketter

Hovedforhandler:

**NORDJYLLANDS
KULKOMPAGNI**

Nørresundby

Telefon (081) 220 44

Fabrik: Kaas Tlf. Kaas Nr. 11

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62 og
Fiskerihavnen

Stenvad Cementstøberi

Telf. (063) Stenvad 6
Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør føres
ALTID LEVERINGSDYGTIG

PALUDANS Planteskole A/S

KLARSKOV

Skovplanter, allétræer,
hæk- og hegnplanter

Forlang prisliste

Telf. Klarskov (03 782) 9

CLOC

løses med godt resultat; men erfaringerne har vist, at arbejdet kan være ret tidskrævende. Ofte vil det være nødvendigt at rense den enkelte ledning flere gange for at få materialet fjernet. Består de indvoksede rødder af svære træagtige rodgrene, må det anses for tvivlsomt, om det vil være muligt at foretage en effektiv rensning med disse maskiner.

Rensning af kloak- og afløbsledninger. Der er foretaget adskillige vellykkede rensninger af stærkt forurenede afløbsledninger fra mejerier, fjerkræslagterier og andre industriforetagender. Endvidere er der med godt resultat gennemført rensninger af egentlige kloakledninger. Kommunale myndigheder har givet udtryk for, at maskinerne har præsteret et både godt og billigt arbejde.

Det må forudses, at der også inden for dette felt ligger store arbejdsopgaver for rensningsmaskinerne.

Lokalisering af rørbrud. I enkelte tilfælde har maskinerne med stor fordel været anvendt til at lokalisere rørbrud i dræn- og kloakledninger. Specielt i de tilfælde, hvor ledningerne ligger så dybt, at der må foretages afstivninger for at komme ned til rørene, kan en nøjagtig angivelse af, hvor bruddene findes, spare store udgifter til opgravning.

Det må anses for givet, at der her i landet vil være et betydeligt behov for maskinel rensning af tilstoppede drænledninger.

De sandfyldte dræn er en ret udbredt kalamitet i de egne, hvor der må nedlægges dræn i finsandslag. En række forsøg har imidlertid vist, at det er muligt at foretage en effektiv pakning af sådanne dræn med forskellige filtermaterialer. Det må derfor forventes, at nyetablerede drænanlæg bliver pakket på en sådan måde, at sandindtrængning i ledningerne helt undgås.

Anderledes stiller det sig med okkerfyldte drænledninger. Mod denne alvorlige og i visse egne meget udbredte gene findes der ikke egnede midler eller metoder.

Hvis drænsystemerne skal holdes intakte, er man derfor henvist til at foretage mekaniske rensninger. De foreløbige erfaringer har vist, at denne rensningsopgave kan løses på en effektiv måde og til en rimelig pris med de nye højtryksmaskiner.

Landvinding og mosekultur

Som et eksempel på et landvindingsarbejde forelagde dir. *Fr. Heick* i sin årsberetning på Hedeselskabets årsmøde følgende beskrivelse af *Rostrup mose* i Vejle amt:

I årene 1959—60 gennemførtes en afvanding og kultivering af *Rostrup mose*, et areal på ca. 52 ha, beliggende 20 km nordvest for Vejle. Arbejdet projekteredes af mose- og engafdelingens kontor i Vejle.

Arealet er ret langstrakt i retningen øst-vest, 2,6 km, medens den største bredde kun er ca. 350 m.

Selve mosen, »Bymosen« kaldet, var udstykket i 77 lodder på 47 ejendomme og henlå i næsten total afgravet tilstand med en del bevoksning af pil, bævreasp o. lign., særligt i den sydlige del, og arealet kunne uden at overdrive betegnes som totalt værdiløst i landøkonomisk henseende. De tilgrænsende arealer var delvis dyrkede, men stærkt vandlidende.

Ved jordfordelingssekretariatets udmærkede arbejde blev der i forbindelse med mosens kultivering gennemført en jordfordeling, hvortil planen var udarbejdet af landinspektør *Jens Bo*, Vejle. Antallet af parceller blev herved bragt ned på 17, og der blev udlagt en vej tværs over mosen.

Projektet for afvanding af hele arealet og kultivering af *Bymosen* blev forelagt lodsejerne ved et møde i Gadbjerg den 7. november 1955, hvor også repræsentanter for jordfordelingssekretariatet redegjorde for fremgangsmåden ved jordfordelingen.

Ved mødet var der overvejende (75 %) stemning for projektets gennemførelse, og andragende om lån og tilskud efter landvindingsloven indsendtes i februar 1956.

Udenfor *Bymosen* var der to landmænd, der havde tinglyst ret til tørveskær i et areal, tilhørende en tredie, og naturligvis var disse rettigheder meget værdifulde for indehaverne, særligt når lodsejeren gerne ville af med dem. Statens landvindingsudvalg tog dejligt håndfast på dette ofte noget drilagtige problem, idet man i den tekniske indstilling anførte, at de ifølge særlig adkomst bestående rettigheder til gravning af tørv i det i afvandingen og kultiveringen interesserede areal afgives af indehaverne, og tinglyste deklARATIONER vedrørende disse rettigheder aflyses, idet eventuelle erstatninger herfor fastsættes af afvandingskommissionen og udredes af de pågældende arealer. Under »finansiering« i samme indstilling anføres tillige, at erstatninger, der er pålagt lodsejerne for afløsning af tørvegravningsrettigheder, kan medtages i lånet.

Selv om fremgangsmåden som anført er vist af landvindingsudvalget, løstes spørgsmålet i *Rostrup mose* på en anden og faktisk bedre måde, idet afvandingskommissionen foranledigede indgået en aftale mellem indehaverne af gravningsretten og lodsejeren om, at de førstnævnte fik overladt og udmatrikuleret et bestemt areal i et hjørne af mosen mod, at rettighederne bortfaldt for det øvrige areal. Udgifterne ved udstykning m. v. afholdtes af sagen.

Den tekniske indstilling er dateret 30. august 1957, sagen blev optaget på beredskabslisten den 16. maj 1958 og den 14. juni 1958 blev arbejdet frigivet, men det kom på grund af forskellige forhold først i gang ved årsskiftet. Afvandingsarbejdet afleveredes den 28. april og kultiveringsarbejdet den 14. juni 1960.

Efterhånden som arbejdet med etableringen af den ene, ret dybt (1,0—1,5 m under bunden af tørvegravene) liggende hovedledning skred frem kon-

stateredes, at de forventninger, man havde stillet til afvandings virkning, holdt stik, idet det ikke et eneste sted var nødvendigt at foretage detailldræning udover indføring af de forskellige tilløb til hovedledningen.

Årsagen hertil var, at der overhovedet ikke konstateredes al under tørvelaget, ligesom det berygtede, begagtige, ugennemtrængelige lag, der ofte findes i tørvelagets underkant, heller ikke fandtes. Dette må betegnes som meget heldigt, idet man ofte ved afvanding af afgravede mosearealer må ofre betydelige summer på dræning for at kunne komme til at foretage kultiveringsarbejdet (hvorefter dræningen evt. kan være overflødig!).

I Rostrup mose består jordbunden altså faktisk kun af højmoser på omtrent hvidt, ret finkornet sand, og kutiveringens besod derfor, efter rydning og planering, i pløjning til varierende dybde afpasset efter tørvelaget således, at en passende blanding af humus- og mineraljord tilvebragtes. Efter pløjningen blev arealet behandlet med tallerkenharve. Tilførsel af kalk og kunstgødning foretoges af lodsejerne for egen regning.

Afvandingsarbejdet kostede for hele arealet ca. 116.000 kr. (overslag 135.000 kr.) og kultiveringen af Bymosen ca. 30.000 kr. (overslag 30.000 kr.). I tilskud efter landvindingsloven ydedes 55 % således, at lodsejernes udgifter blev henholdsvis ca. 52.000 kr. og 13.500 kr., eller ca. 1.700 kr. for afvanding og kultivering pr. ha og ca. 1000 kr. for afvanding alene pr. ha.

Efter arbejdets afslutning har lodsejerne forstået at udnytte de muligheder, der er skabt for arealernes udnyttelse på en sådan måde, at afkastningen væsentlig overskrider den årlige udgift til renter og afdrag.

Det kan tilføjes, at der ret omgående blev plantet nord-sydgående læhegn flere steder i mosen.

Hedeselskabets regnskab 1962-63

Ved finansloven for 1962—63 med tillægsbevillingslov er der under konto § 11. 6. 21 til formål vedrørende Det danske Hedeselskab bevilget følgende beløb:

	Bevilling kr.	Regnskab kr.
Lønninger til Hedeselskabets tjenestemænd	4.707.000,—	4.776.674,71
Pensioner m. v.	832.000,—	826.361,63
Administration af særlige bevillinger..	140.000,—	140.000,—
Diverse tilskud:		
Småplantninger og hegn	715.000,—	715.005,30
Fredskovplantager	355.000,—	299.350,06
Vejledning i læplantning m. v.	1.010.000,—	1.009.992,—
Demonstrationsplantninger m. v. . .	22.000,—	21.185,77
	<hr/>	<hr/>
	7.781.000,—	7.788.569,47
Indtægter fra den tidligere forsørgelses-		
kasse	13.000,—	36.916,09
	<hr/>	<hr/>
	7.768.000,—	7.751.653,38

Af en restbevilling på 105.000,— kr. under konto § 11. 6. 23 til tilplantning m. v. af afgravede brunkullejer er anvendt 45.263 kr. 20 øre og overført 45.000 kr. til næste år.

Det danske Hedeselskabs

A. Driftsregnskab for

Konto litra		Specif. bilag nr.	Netto- budget	Brutto-regnskab		Netto- regnskab
				Debet	Kredit	
			Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
I. Indtægtskonti:						
a.	Medlemsbidrag	1	90000 —	10025 91	96281 —	86255 09
b.	Renter af legater	2	18785 —	1432 —	21887 64	20455 64
c.	Renter og udbytte	3	165000 —	26719 83	255420 66	228700 83
d.	De industrielle virksom- heder	4	128400 —	2912764 —	3119931 68	207167 68
e.	Ejendommenes drift	5	369325 —	6057917 53	6594159 05	536241 52
f.	Automobilernes drift	6	5000 —	74721 79	77733 55	3011 76
g.	Tilfældige indtægter	7	500 —		1041 50	1041 50
h.	Maskincentralen	8	25000 —	570633 90	542669 47	÷ 27964 43
n.	Drænrensemaskinerne	13	10000 —	182968 69	198252 49	15283 80
			812010 —	9837183 65	10907377 04	1070193 39

B. I. Driftsregnskab for

b.	Plantningsafdelingen	15	50000 —	564634 67	728902 64	164267 97
c.	Mose- og engafdelingen	16	135000 —	1787193 91	1860916 50	73722 59
d.	Kulturteknisk afdeling	17	125000 —	1012849 25	1137910 —	125060 75
e.	Mergelafdelingen	18	9000 —	58301 09	66760 54	8459 45
g.	Laboratoriet	20	30000 —	232617 94	248321 19	15703 25
			349000 —	3655596 86	4042810 87	387214 01

B. II. Regnskab over statens tilskud

b.	Tilskud i h. t. finansloven	21	5526000 —		5566120 25	5566120 25
			5526000 —		5566120 25	5566120 25

driftsregnskaber 1. april 1962—31. marts 1963.

selskabets egne virksomheder.

Konto litra	Specif. bilag nr.	Netto- budget	Brutto-regnskab		Netto- regnskab	
			Debet	Kredit		
		Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	
II. Udgiftskonti:						
i.	Administrationsudgifter	9	216350 —	233408 36	330 —	233078 36
k.	Tidsskriftet	10	90400 —	181451 58	77038 69	104412 89
l.	Bygningsvirksomheden	11	—	189204 81	165829 62	23375 19
m.	Forsøg	12	70000 —	66418 19	—	66418 19
	Overskud		435260 —	642908 76	—	642908 76
			812010 —	1313391 70	243198 31	1070193 39

selskabets statsvirksomheder.

a.	Hovedkontoret	14	220000 —	396513 99	112317 70	284196 29
f.	Afdelingen for undersøgel- ser og forsøg	19	68500 —	270995 78	176190 60	94805 18
	Overskud		60500 —	8212 54		8212 54
			349000 —	675722 31	288508 30	387214 01

til Hedeselskabets virksomhed.

a.	Lønninger og pensioner	21	5526000 —	5654268 74	88148 49	5566120 25
			5526000 —	5654268 74	88148 49	5566120 25

Det danske Hedeselskabs

Konto litra	Kontoens tekst	Specif. bilag nr.	1. april 1962		Iflg. formueregnskabet		31. marts 1963			
			Kr.	Ø.	Tilgang	Afgang	Kr.	Ø.		
	I. Aktiver:									
a.	Faste ejendomme	22-25	5295976	58	432321	25	73607	17	5654690	66
b.	Driftens materiel og inven- tar	23-26	1479498	99	468060	27	351468	34	1596090	92
c.	Driftens besætninger, lagre og lign.	24-27	1674221	26	355425	75			2029647	01
d.	Legaters aktiver	28	1705418	05	88560	13			1793978	18
e.	Forsørgelseskassens aktiver	29	3674534	83	421404	10			4095938	93
f.	Fondsbeholdning	30	1059980	32	129437	34			1189417	66
g.	Debitorer, indtægtsrestan- cer, deposita	31	5180567	86			539787	26	4640780	60
h.	Debitorer vedr. statsvirk- somhederne	32	3066838	—			104733	54	2962104	46
i.	Udgifter vedr. næste regn- skabsår		351059	25	364571	68	351059	25	364571	68
k.	Beholdning af »Hedens op- dyrkning i Danmark« . . .		7085	22			2016	04	5069	18
l.	Kasse-, bank- og girobe- holdninger		206380	92	465210	47			671591	39
m.	Mellemværende med legater	34	39633	34			31752	92	7880	42
n.	Tilskud til læplantning . . .				621845	85			621845	85
			23741194	62	3346836	84	1454424	52	25633606	94

Hedeselskabets kasse- og regnskabsudvalg:

J. E. Foged.**Chr. Mourier-Petersen.**

Bestyrelsen for Det danske Hedeselskab.

P. b. v.

Chr. Lüttichau.

Formand.

status pr. 31. marts 1963.

Konto litra	Kontoens tekst	Specif. bilag nr.	1. april 1962		Iflg. formueregnskabet		31. marts 1963	
			Kr.	Ø.	Afgang	Tilgang	Kr.	Ø.
	II. Passiver:							
a.	Prioritetsgæld i ejendomme	25	253872	91	5530	63		248342 28
b.	Kreditorer, udgiftsrestan- cer, deposita	33	2352858	66	1517	52		2351341 14
c.	Mellemværende med le- gater	34	—					—
n.	do. med forsørgelseskassen		9631	23			67540 47	77171 70
d.	Legaters kapitaler	35	1705418	05			88560 13	1793978 18
e.	Hedeselskabets forsørgel- seskasse	29	3674534	83			421404 10	4095938 93
f.	Hedeselskabets jubilæums- fond		641713	89			142818 37	784532 26
g.	Indtægter vedr. næste regn- skabsår		18601	01	18601	01	16491 06	16491 06
h.	Landbrugsministeriets lø- bende regning		2607696	96			403085 78	3010782 74
i.	Driftsregnskab for egne virksomheder	36	1173008	51	230000	—	642908 76	1585917 27
k.	Driftsregnskab for Hede- selskabets statsvirksomh.	37	1050623	02			108212 54	1158835 56
l.	Hedeselskabets driftsfonde		8033745	94			257040 27	8290786 21
m.	Hedeselskabets reservefond		2219489	61				2219489 61
			23741194	62	255649	16	2148061 48	25633606 94

Viborg, den 4. juni 1963.

Fr. Heick,
direktør.

B. Dalberg-Larsen,
kontorchef.

Ernst Jensen,
hovedbogholder.

Foranstående regnskab er revideret i overensstemmelse med instruks af 14. april 1954.

Under revisionen er tilstedeværelsen af de i regnskabet opførte kasse-, bank- og girobeholdninger konstateret.

Viborg, den 4. juni 1963.

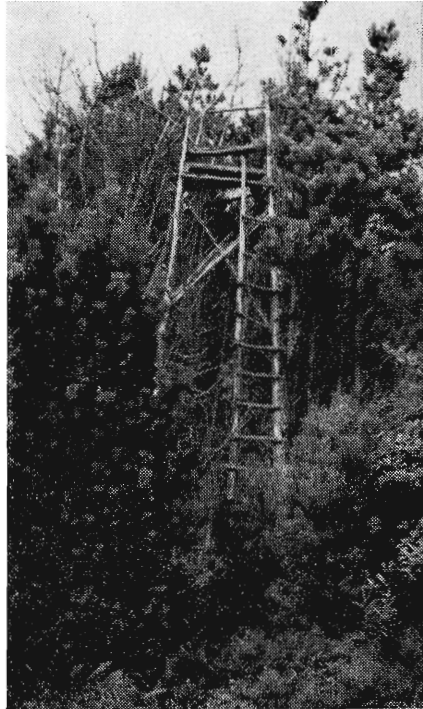
København, den 7. juni 1963.

M. G. Mikkelsen,
statsaut. revisor.

Gudrun Povlsen,
kontorchef.

Det gælder om at indrette sig

Det er som bekendt aldrig krybskytteri, når man har jagtkort og skyder på sin egen jord, men der findes jo visse ikke særlig højt agtede jagtformer, — bl. a. ofte kaldet hegnsjagt — som i hvert fald ikke drives af den kategori jægere, der kaldes »brave jægere«. At en jordejer langs en skovudkant en gang imellem henter sig et stykke

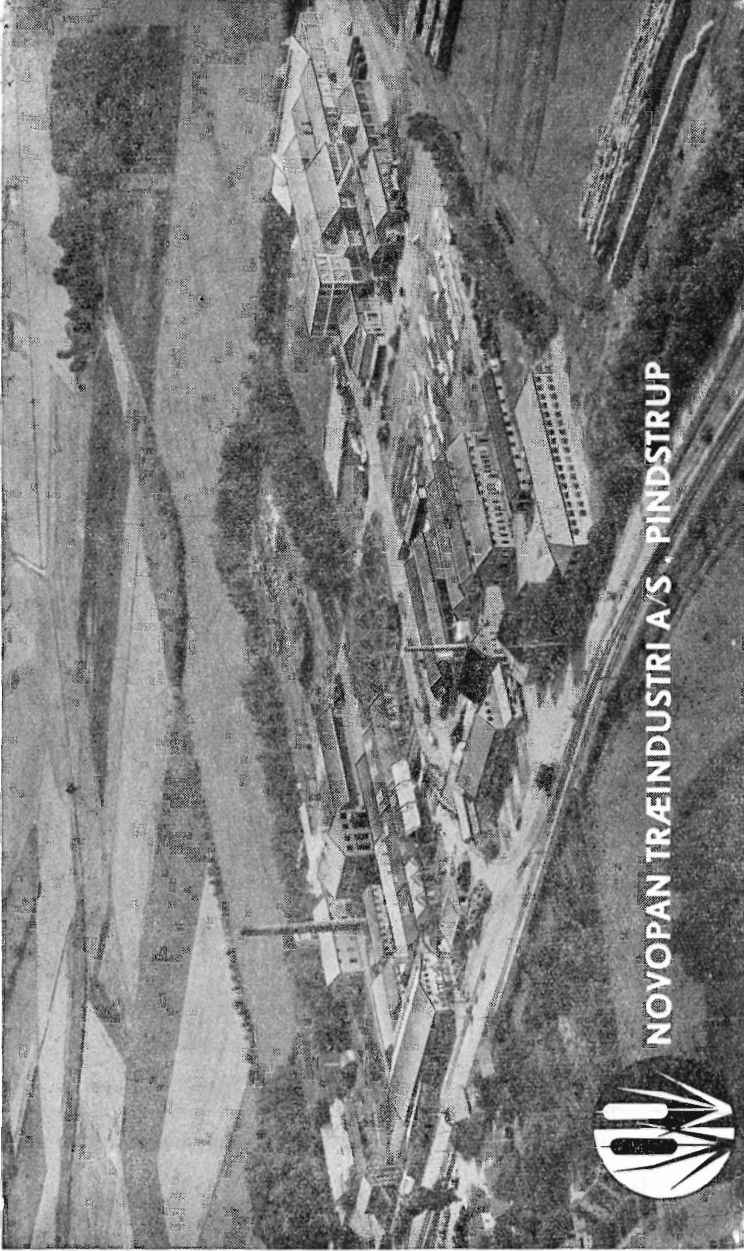
Forskellige former for »skydestillinger« i hvidgranhegnet.

vildt som betaling for den føde, han meget ofte i rigt mål stiller til rådighed, navnlig for råvildtet, er der vist ingen skovejer, der misunder ham eller lægger ham til last.

Drives hegnsjagten derimod professionelt, kan det godt give anledning til visse spekulationer.

Hosstående billeder hentet fra en plantageudkant i Midtjylland fortæller en del om, hvordan hegnsjagt *kan* drives og altså i dette tilfælde *er* drevet, indtil plantageejeren nu i dette efterår har set sig nødsaget til at opsætte et ca. 1100 meter langt vildthejn på sin egen jord for at undgå alt for kostbar »udvandring« af råvildtet.

Plantagen er på godt 60 ha og blev oprettet for godt en halv snes

NOVOPAN TRÆINDUSTRI A/S PINDSTRUP

ANVEND TØRVESTRØELSE VED DRÆNING . . .

På jorder med flintsandet undergrund kan en tilsanding af drænrørene forebygges ved anbringelse af et lag tørvestrøelse (=hundekød*) omkring stødfugerne. Spørg Hedeselskabet.

AKTIESELSKABET

NORDISK BRANDFORSIKRING

ALLE ARTER FORSIKRINGER

GRØNNINGEN 25 - KØBENHAVN

Rødkjærbro Cementvarefabrik v J. T. Birk

Telefon Rødkjærbro 14
FORLANG TILBUD

Fører kun \triangle mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres på lager.

Aktieselskabet
L. HAMMERICH & CO.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854 - Tlf. 2 71 55 (3 lin.)
Aarhus

AKTIESELSKABET

SILKEBORG BANK

GRUNDLAGT 1882

Aktiekapital og reserver kr. 5.700.000

Telefon 1122 (5 linier)

1 indenbys - 12 udenbys afdelinger

RESENBRO CEMENT- STØBERI

v/ ingeniør C. G. Madsen

Telefon 34

Prima Betonrør

efter Dansk Ingeniørforenings
normer.

Mrk. \triangle alle gangbare di-
mensioner fra 10-80 cm så-
vel med som uden muffe.

Husmandsbrandkassen for Danmark

Husmændenes ulykkes- og ansvarsforsikring

Nørre Voldgade 16

København K

SKANDIA KALK ^{A/S}

Kontor: Gug, tlf. Sdr. Tranders 147 (081-51711)

Jordbrugskalk fra værkerne i

Batum

Ferslev

Gug

Kaas

Visse

ERIK EMBORG

H. THEUT ^{A/S}

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

år siden med indplantning af alle mulige træarter. Den er på de 3 sider omgivet af vidtstrakte hedearealer, hvor råvildtet har strejft vidt ud over og endda sat lam ude i hedens lavninger, således at der har været tale om en betydelig rådyrbestand. Tidligt om morgenen og ved solnedgang har man kunnet opleve det smukke syn af småflokke af rådyr, der trak rundt i heden med den langstrakte plantage som et stadig bedre og bedre tilholdssted. Kun en enkelt dag om året blev der jaget på arealerne.

*I toppen af træet er skjult en siddeplads.
Kun når »jægeren« rejser sig op, er han synlig.*

Så skete det for en del år siden, at en ældre mand, bosat nogle kilometer fra stedet, købte sig et markareal på vel en halv snes tønder land øst for plantagen med fælles skel i et gammelt hvidgranhegn.

Og i de senere år har det knaldet regelmæssigt i den sidste timestid inden solnedgang, når jagten var lovlig. Og det samme hørtes i de første morgentimer, det var enkeltskud hver gang. Enhver jæger vil nogenlunde være klar over, at det betød, at der antagelig faldt et dyr, rådyr eller hare, i hvert skud.

På de to billeder ses »jagttårne«, der er placeret i selve det gamle hvidgranhegn. På det tredje billede skimter man en mand oppe i toppen af et grantræ, han er klatret derop ad indrettede trin til et sæde i toppen, hvorfra der er en fin strategisk oversigt til alle sider, og med hegnstråd er et andet træ bøjet ind, så det beskytter »jægeren« mod at blive set udefra.

Det fjerde billede er taget på langs med det gamle hvidgranhegn,

Udenfor det gamle hvidgranhegn er en fortrinlig skydebane med forskellige foderplanter.

hvori »jagttårnene« er skjult. Når det så oplyses, at der er sået tillokkende foderplanter umiddelbart udenfor hvidgranhegnet, og at der igen på den anden side af denne 10—12 meter brede »skydebane« er ved at vokse en juletræsplantning op, er det meget forståeligt, at rådyr og harer meget gerne søger fra plantagen og ud i dette tilsyneladende »fredelige« område, hvor der er kilometerlangt til nogen bolig.

Tidsskriftet bringer på opfordring disse billeder med tilhørende forklaring. Det kunne jo tænkes, at der var andre, der gerne ville vide noget om, hvorledes man kan arrangere sig, når man har købt sig naboret til en plantage og et fredet hedeareal.

— — —

Det her omtalte spørgsmål er iøvrigt inddraget i forhandlingerne om forslaget til den nye jagtlov.

I få ord — ★

★ ★

I august 1961 holdtes i Viborg den 3. nordiske Hydrologkonference med godt 40 deltagere. Konferencen var tilrettelagt i nært samarbejde med Det danske Hedeselskab, hvis chef for den kulturtekniske afdeling, civilingeniør *Frode Ebert*, var konferencens egentlige leder.

Der foreligger nu en meget fyldig beretning fra konferencen. Heri er optrykt de fleste af foredragene og referat af forhandlingerne, således at det hele fylder næsten 200 sider.

Den næste nordiske Hydrologkonference vil finde sted i Island i 1964.

*

Akts. *Helle-Biltoft plantage* har holdt generalforsamling på Skonager kro. Da formanden havde budt velkommen aflagde skovrider *Philipson* sin beretning for plantagens drift, hvori han bl. a. oplyste, at spånpladefabrikken ikke havde aftaget så meget som sædvanligt. Vækstforholdene havde i år været gode, og skovrideren var godt tilfreds med kulturen.

Kassereren, *Nielsen-Højslev*, *Karlsgårde*, oplæste regnskabet, som balancerede med 31.330 kr. og viste et underskud på 301 kr. Status balancerede med 62.224 kr.

Theodor Sørensen og *Chr. Josiassen* genvalgtes, mens *Johannes Thøgersen* nyvalgtes i stedet for *Jacob Chr. Nielsen*, der ikke ønskede genvalg.

*

Skovhistorisk Selskab har udnævnt lensbaron *H. Berner Schilden Holsten*, *Langesø*, til æresmedlem af selskabet. Som formand er arboretforstander, dr. *C. Syrach Larsen* afløst af lektor *P. Chr. Nielsen*.

*

A/S Dover plantage i Thy er ved køb af en naboejendom i Tvolne blevet udvidet med ca. 10 ha, så plantagen nu ialt omfatter 214 ha.

*

Anders Ludvigsen's legat

Hedeselskabet tildelte den 7. august den 35-årige *Søren Christensen*, *Resenholm* i Vroue sogn, 1000 kr. som hædersgave for hedeopdyrking og god landmandsgerning.

Han og hans hustru havde uden fremmed hjælp siden 1952 opdyrket 20 tdr. ld. hede, og gjort det på en så bemærkelsesværdig god måde, at enhver måtte beundre det, udtalte dir. *Heick* ved overrækkelsen af legatet.

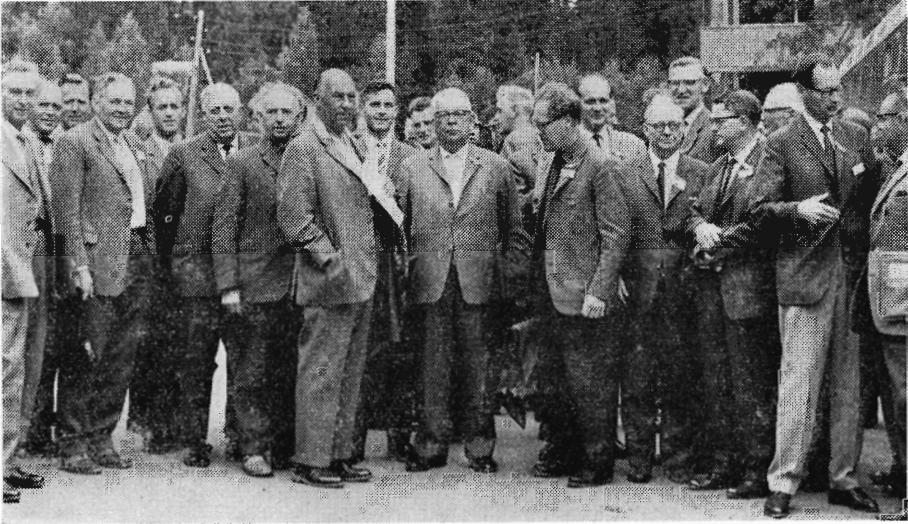
Hædersgaven var første udlodning af det beløb, som afdøde *Anders Ludvigsen*, »Nørkjær« i Rønbjerg, havde testamenteret Hedeselskabet til belønning for hedeopdyrkere i Salling og Fjends herreder.

Hedeselskabet havde i dagene 19.—20. septbr. arrangeret *kursus for selskabets medarbejdere* på Gymnastikhøjskolen i Viborg. Kurset var opdelt i faglige grupper med foredrag om aktuelle problemer. Der var anmeldt deltagelse af 212 funktionærer.

*

Domänverket, som varetager ledelsen og driften af de vældige svenske statsskove og ligeledes forvalter de svenske nationalparker — således kaldes de store fredede naturområder — budgetterer med en udgift i 1964 på 1.755,000 sv. kr. til naturfredningsformål.

*

En række deltagere i N. J. F.'s kongres i Finland i dagene 25.—28. juni samlet omkring lantbruksingeniør *Sv. Hallin*, Skara, afdelingschef *Schledermann Larsen*, Viborg, og professor *Gunnar Hallgren*, Uppsala. Man vil genkende en del af Hedeselskabets medarbejdere.

*

Som det ses af omstående annonce er de økonomiske vilkår vedrørende skovarbejderkursus på Nødebo Skovskole ændret ganske betydeligt. Alle skovarbejdere, der deltager i kursus, får rejseudgifter (1 returbillet + fragt af værktøj) og timeløn efter statsskovbrugets tarif udbetalt af skolen ved kursusafslutningen.

Kursusdeltageren, der ikke er medlem af D. A. S. F. eller af nogen anden organisation, der vil betale kursusafgift, får i deres lønudbetaling ved kursusafslutningen fratrukket det beløb, der ellers udredes af D. A. S. F.

Denne ordning er for de uorganiserede en temmelig stor forringelse i forhold til den tidligere gældende ordning. Men ordningen er baseret på et absolut krav fra finansministeriet, og det kan ikke ændres.

Der har været rettet henvendelse til skovløberforeningen om, hvorvidt den kunne og ville betale kursusafgift for sine medlemmer, men foreningen måtte desværre afslå.

*

Det er halsløs gerning —

Læ-konsulent *Frode Olsen* talte forleden i radioen om læplantning og sagde bl. a.:

»Det er halsløs gerning at slække på den århundrede år gamle kamp mod vinden. Vi må have ny og mere varige lægivere. Læet har stor betydning også rent vækstoffremmende, og der er ingen tvivl om, at læ giver større udbytte på alle afgrøder.

Der må egnsplanlægning til og et fornuftigt læhegn vil give et passende læ, selv med stor mellemrum mellem læhegnene. Arbejdet må foregå systematisk og i større sammenhæng. Spredt beplantning kan nok være nyttig, men kun i sammenhæng med anden beplantning indenfor et større område. En kollektiv læplantning indebærer ikke blot vækst — men også udbyttedmæssige fordele.«

*

Foreningen af jyske Landboforeninger holder delegeretmøde i Århus den 4. og 5. oktober.

*

Plantageaktieselskabet for Aalborg amt har på sin generalforsamling den 27. august til bestyrelsen genvalgt formanden, civilingeniør Berg Bach, dir. Poul Egenfelt og købmand P. Bloch.

*

I naturparken ved gården »Store Langelund« sydøst for Hammerum, som afdøde gdr. Mads Skov Olesen i sin tid skænkede til Gjellerup kommune, har kommunen nu afsløret en mindesten for *Mads og Anna Skov Olesen* som en hyldest til den gerning, som de to hedeopdyrkere i et langt og slidsomt liv udrettede.

Naturparken er på 90 tdr. ld., hvoraf det meste er tilplantet, men et lille hedeareal ligger urørt hen og nogle tidligere mosehuller er gjort til idylliske småsøer, hvor et rigt fugleliv rører sig. Mads Skov Olesen fik inden sin død både Hedeselskabets og Plantningsforeningernes sølvbæger, og ægteparrets navne er hædret i Kongenshus Mindepark.

Den nu rejste mindesten er fundet på Københavnerheden og bekostet rejst af Københavnerhedens ejer, dir. A. W. Nielsen.

*

Foreningen Østsjællandsske Skoves Træforædling har fået 10.000 kr. fra *Turborgfonden* til et videregående praktisk arbejde med træforædling i 15 skovdistrikter på Sjælland. Det er en videreføring af dr. *Syrach Larsens* banebrydende træforædlingsforsøg på Arboretet, og navnlig her arbejdet med en krydsning af en amerikansk og en japansk stamme af »Western red cedar«, der vil blive taget op ved udplantninger i de pågældende skovdistrikter.

*

Hedens historie i Sdr. Omme sogn

Omkring 1850 sad pastor *Böttiger* i det vidtstrakte Sdr. Omme sogn og var stærkt optaget af hedeopdyrkningen rundt i sognet. Det var navnlig på grænsen ind mod Give sogn — Blaahøj sogn var endnu ikke udskilt fra Sdr. Omme — at der skete noget. Hele egnen omkring Trællund, Hallundbæk og Fiilskov var under stærk udvikling. Pastor *Böttiger* har henledt Landhusholdningsselskabets opmærksomhed på, hvad der skete, og i efteråret 1851 får han da til opgave at overrække selskabets 4. sølvbæger til hedeopdyrkeren *Mads Nielsen Dudahl* på Raulund hede ved Hallundbæk. I den omhyggeligt udarbejdede indstilling vedrørende Mads Nielsen fremhæver *Böttiger* at Mads Nielsen er begyndt på en hedelod i 1828, hvor der »aldrig havde været plov i jorden før.« Han havde 1 ko og 2 får at begynde med og måtte have hjælp hos naboerne den første vinter for at holde liv i dem. 2 år efter hjalp en mand fra Give sogn ham til 2 stude

på lempelige vilkår og så kom der gang i det hele. Han fandt mergel på sin jord, og graven udkastedes, så han kunne køre ind i den og læsse direkte i vognen, hvorefter det gik ret let at mergle markerne, efterhånden som de opbrækkes fra rå hede. De deltes i 2 parter efter bonitet, i den bedste, af ham kaldt »rugjorden«, tog han 1 kjærve byg, 2 kjærver rug og så havre, i den anden tog han 1 kjærve byg og 3 kjærver havre, hvorefter der som i den første sluttes med kløver og græsfrø. Engen prøvede han at udgrøfte, men naboerne ville ikke hjælpe ham med gode afledningsgrøfter, så fuld nytte fik han ikke deraf. I 1851 har han 6 køer, 4 stude og 37 får og udsår årlig 2½ td. rug, 2 tdr. byg, 10 tdr. havre og 1½ td. kartofler. Et enkelt år har han udkørt 1200 læs mergel.

Samme år havde pastor Böttiger indstillet yderligere 4 mand til påskønelse fra Landhusholdningsselskabet for hedeopdyrkning og Niels Kiærsgaard Jensen, Trællund, tildeltes 15 rigsdaler, medens Erik Jensen, Boulund, Chr. Sørensen, Hallundbæk, og Niels Andersen Tygesen, Fiilskov mark, nævnes med hæder i selskabets årsberetning.

Om *Niels Kiærsgaard Jensen*, Trællund, fremhæves til særlig påagtelse fordi »han har haft mod til, hvad ellers ingen på disse egne har, i 1824 at købe en hedelod aldeles uden eng eller mose til. Ellers turde ingen købe eller sælge hede uden at han kan få eng eller dog nogen mose med. Og dog har Niels Jensen bragt det til et sådant resultat, at han endog kan holde heste på stedet!«

*

Den 14.—23. august holdtes i Leningrad den 2. internationale tørvekongres med deltagelse af ca. 700 delegerede fra 26 lande. Fra dansk side deltog dir. *Poul Egenfeldt*, Aalborg, dir. *J. Jørgensen*, Kaas, dir. *B. Stausholm*, Pindstrup, og forstander *A. Krøigaard*, Hedeselskabet.

*

På Rosenkilde & Baggers Forlag er udsendt 5. oplag af *Salomon Friefelts: »Gennem de jyske Udmarker.«* Fhv. statsminister Erik Eriksen har skrevet et forord til denne udgave, der fremkommer som 2. samling, idet 1. samling udsendes i fjor.

Disse beretninger om hedeboender og deres slid og dagligliv med sejre og skuffelser har stadig bud til enhver, der interesserer sig for vort lands udvikling. Man røres og glædes og fyldes af stolthed over, hvad der er udrettet på den jyske hede.

*

Hedeselskabets sølvbøger

er for en tid siden efter indstilling af De samv. jyske Husmandsforeninger tildelt *Holger Nygaard Christensen* og hustru, Sødal mark, Rødding ved Viborg.

Overrækkelsen fandt sted ved en markvandring og efterfølgende sammenkomst, hvor direktør *Fr. Heick* overrakte det hædrende bøger til ægteparret, idet han fremhævede det eksempel *Holger Nygaard* og hustru havde været.

De havde i 1936 overtaget den 17 ha store, men stærkt forsømte ejendom, hvor sandstormsskader var hyppige og udbyttet meget ringe. Ejendommen var 8 år før opdyrket fra hede, men havde slet ingen læplantning og var helt ude af gødningskraft. Der blev omgående sat ind med mergling, og plantning af læ gennemførtes om alle marker og mellem skifterne, og resultatet sporedes hurtigt i en jævn fremgang. I årenes løb er jorden kommet i fin kultur, besætningen er udvidet og bygningerne fornyet og forøget, så det er blevet et mønsterbrug.

Hædersbevisningen er dog givet med særligt henblik på det fine arbejde med læplantningen, som forlængst har vakt stor opmærksomhed og beundring.

Allerede i 1958 tildelte Viborg Plantningsforening *Holger Nygaard* et sølvfad for det udførte plantningsarbejde.

*

ARBINOL-A

Med kemisk-mekanisk virkning.
Beskytter mod vildtgnav på alle årstider
og på alle træarter.

Lys farve sikrer mod frostsprængninger

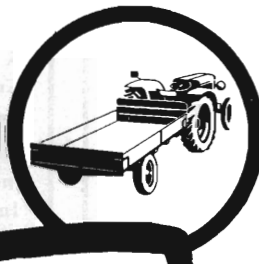
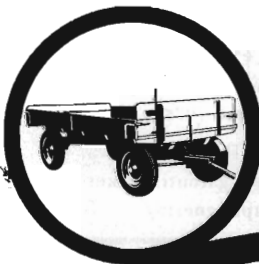
Let at anvende

Billigt i brug

Virker indtil 7 måneder

Det er vigtigt at påbegynde behandlingen med ARBINOL-A inden vinteren sætter ind. Bestil derfor snarest Deres forbrug gennem Deres forhandler.

A/S VILHELM HANSEN & CO.
Michaelsen & Heinemann A/S
Hejrevej 43 - København NV.
Ægir 4343

Hem landbrugsvogne
leveres i flere str.
Ny staldgødnings-
spreader
Standard spæder
Hem ståltransportør

Med Hem redskaber bag sig har danske landmænd sørget for rygstød i arbejdet og forspring i travlheden. Når Hem er ude, er fortjenesten hjemme.

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor Ølgod Telefon 58 og 59

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

ved C. M. Christiansen, Århus.

Telefon: Ellidshøj 4 og Aarhus 2 73 12

Fabrikation af
jordbrugskalk og
foderkridtmel

Røde drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

Fredenshøj Teglværk

Aabenraa Telefon (046) 22127

Elementbroer - Jernbetonspunsplanker

Specielle emner efter opgave

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Ringkøbing Cementvarefabrik - Tlf. 601 - 602 N. Skytte

Videbæk Cementvarefabrik - Tlf. 214

MEJERIERNES OG LANDBRUGETS ULYKKESFORSIKRING

Gensidigt selskab • Oprettet 1898

Henvendelse til kredsens tillidsmand eller til hovedkontoret:
Vester Farimagsgade 19, København V. - Telf. Minerva 350

Planter for
HAVE
MARK
og
SKOV

Brostrøms PLANTESKOLE

v/ C. Nielsen

Viborg. Telefon (0761) 42

Hårdføre og veldrevne arter for
ethvert formål

Kjellerup Betonvarefabrik ved J. T. Birk

Telefon Kjellerup 45 - Efter kl. 17: Telefon Rødkjærbro 14

Fører kun \triangle mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres. Forlang tilbud

Skovtjære 0.433.

Mod vildt- og museskader

Musetjære. Kun mod mus.

Mere effektiv end 0.433.

Arbinol. Spangol V.

(Vildtbid.)

Stødbrinol.

Mod rodfordærver.

Specielt monterede sprøjter.

Brochure: »10 år«.

Sprøjten og sprøjeteknik.

Spsøjtningresultater 1953/54.

**DIANA
SKOVTJÆRE**

Orehoved, Telf. 96* og 119

Bjerringbro Cementvare- fabrik

ved Th. Petersen

Telefon (0761) Bjerringbro 111

Alle \triangle mærkede rør
impregnerede og
ulmpregnerede

Stort lager

Altid leveringsdygtig

**Markvan-
dingsanlæg**

fra Gudenås Fabriker, Silkeborg, Virklund
Brochure og prisliste sendes gerne

Skive Cementstøberi

Knud Østergaard

Telefon (0751) 921

NORMRØR

med garantimærket \triangle

Impregnering · Brøndrør

Hulkjærhus Planteskole

Rødkjærbro

Telefon Ans (0681) 25

Planter til
skov, læhegn og have

A/s De forenede Teglværker
EGERNSUND - TELF. GRAASTEN 51713 og 51714
LEVERER TEGLVARER OVER HELE LANDET

100 % SIKRET
MOD
ØKONOMISK
TAB VED
HAGL

Hagelskadeforsikring er en billig betryggelse - og bør tegnes i de jydske landmænds eget selskab, hvor medlemmerne gennem re-assurance er sikret mod større forhøjelser af årsbidraget, selv når katastrofalt store tab indtræffer.

Tal med nærmeste
distriktsforstander
eller hovedkontoret

Hagelskadeforsikringsforeningen for Jylland G/S
Sct. Clemens Torv 9 - AARHUS - Telefon 2 12 84

det mest effektive

Perrot

VANDINGS-ANLÆG

Autoriseret af Landbrugsministeriet.

H. MEISNER-JENSEN A/S
BÜLOWSGVEJ 3 · KØBENHAVN V · (0138) EV 9770

Husmandshypotekforeningen

Nørre Voldgade 16

København K

A/S Skive Grundlagt 1896
Markfrøkontor
Telefon Skive (0751) 91
FRØAVL FRØHANDEL

**PETERSEN &
PEDERSEN**
VIBORG

Telefon 195 og 1325

Alt i elektricitet

**Randers Mørtelværk
og Betonrørsfabrik**

v/ Marius Ødum
Kristrup pr. Randers
Tlf. Randers (0621) 400 fri not.

Kun \triangle mærkede varer
føres

Største lager
Bedste kvaliteter

FORLANG TILBUD

**Viborg Byes og
Omegns Sparekasse**
Telefon (0761) 1400 (4 lin.)
Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9—15
Lørdag: Kl. 9—12
Aftenspedition:
Fredag Kl. 18,30—20

Fillialer:
Karup
Flyvestationen Karup
Mammen
Løgstrup

**Herning Hede- &
Diskontobank**
10,30—12,30, 14,30—17,00
Telefon (0711) 5 - 273 - 720

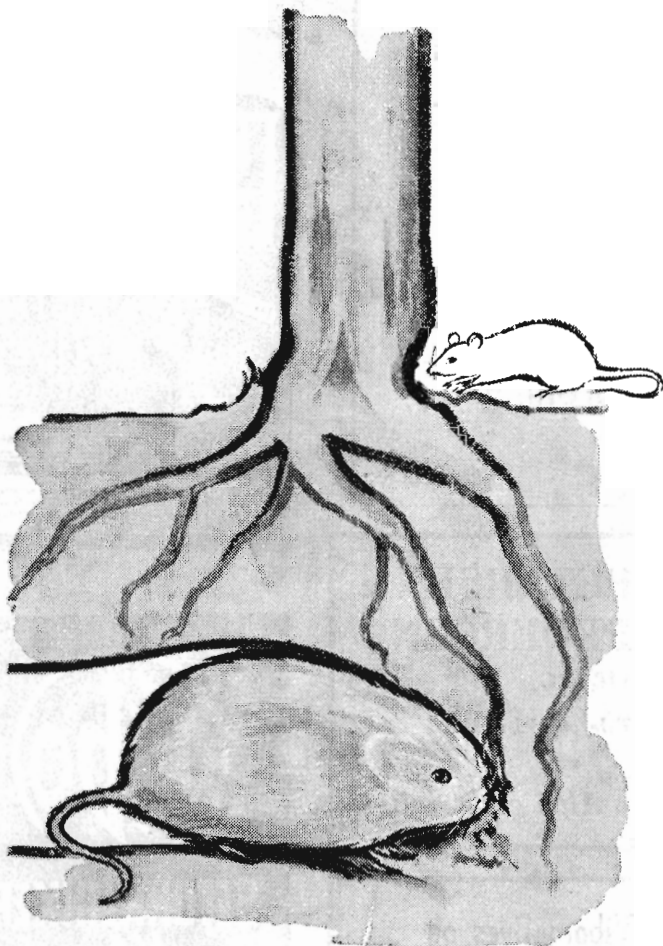
fibro

**BETONKLINKER
til
HULMURS- OG
STALDISOLERING**

★
**A/S FISKBÆK
BETONKLINKERFABRIK
TELEFON HERBORG 12**

AALBORG
AKVAVIT

Stop musenes hærgen i skoven med Shell Endrex

Gnav på stammer og rødder af mus og mosegrise er ødelæggende især for unge kulturer, og det er derfor af stor økonomisk betydning, at bekæmpelse af disse gnavere er effektiv.

Shell Endrex er det effektive middel, der kan udsprøjtes hele efteråret, når gnaverne vender tilbage til skovene.

Shell Endrex anvendes mod mus med 0,7-1,2 liter pr. ha opløst i 400-600 liter vand. Mod mosegrise bruges 2 liter Shell Endrex pr. ha i 400-600 liter vand.

Shell Endrex må kun benyttes i skove og på arealer, der er utilgængelige for uvedkommende.

Shell Endrex må kun leveres direkte til forbrugeren. Vore konsulenter og vort omfattende brochurermateriale står til Deres disposition. Forlang brochure

45A/63

Shell Kemikalier

Shell Endrex

A/S Dansk Shell
Kemikalieafd.
Kampmannsgade 2
København V
Telf. MI 5340

ALDRIN, DIELDRIN, ENDRIN, FHOSDRIN, DDOGNEMAGON ER SHELL KEMIKALIER